

Eleonora Jedlińska

Instytut Historii Sztuki

Uniwersytet Łódzki

<http://dx.doi.org/10.18778/2084-851X.06.11>

Oczy warszawskiego getta.

Wystawa multimedialna Zofii Lipeckiej *Ci guardano* w Rende, luty 2018 roku. Ekspozycja zaproponowana przez ministra kultury Rende, Martę Petrusiewicz; kurator wystawy: Roberto Sotille [Museo del Presente / Muzeum Sztuki Współczesnej].

W uniwersyteckim mieście Rende w Calabрії 22 lutego 2018 roku otwarto wystawę prac Zofii Lipeckiej, polsko-francuskiej artystki od lat zajmującej się problemem trwałości obrazu Zagłady w sztuce. Wystawa nosi tytuł „Ci Guardano / Patrzą na nas”. Dwadzieścia cztery czarno-białe rysunki węglem i jeden pastel wypełniają ascetyczną przestrzeń Museo del Presente. Na białych ścianach muzeum, zawieszane na wysokości oczu widzów, wyznaczające rytm ich kroków, „fotograficzne” rysunki Lipeckiej przykuwają uwagę siłą spojrzenia przedstawionych postaci. Wszechobecna figura człowieka intensywnie wpatrującego się w widza to odwołanie do fotografii dokumentalnych wykonywanych przez żołnierzy niemieckich na terenie getta warszawskiego oraz tych powstałych na rozkaz Jurgena Stroopa, zbrodniarza hitlerowskiego, odpowiedzialnego za krwawe stłumienie powstania w getcie warszawskim w 1943 roku. Zofia Lipecka z dokumentalnego kadru fotograficznego, powiększając go do klasycznego formatu portretu (65 × 50 cm), wydobyła wizerunki żydowskich dzieci, młodych kobiet i mężczyzn, których wzrok, decyzją artystki, skierowany został w stronę patrzącego. Świadome związanie oczu widza z oczyma postaci z rysunków nakazuje konieczność zmierzenia się z przeszłością i aktualnością, których łącznikiem jest barwny rysunek przedstawiający kurdyjską dziewczynkę ludu Jazydów z Iraku. Jazydzi od lat okrutnie prześladowani są przez członków tzw. Państwa Islamskiego. Intensywność spojrzenia narysowanych postaci, patrzących w oczy widzów, czyni nas świadkami wydarzeń ostatecznych, zmuszając do pamiętania o nich i Zagładzie.

Wystawę rysunków zamyka video pt. *Warszawa – Małkinia* z 2010 r., film metaforycznie i dosłownie przedstawiający ostatnią drogę warszawskich Żydów do obozu zagłady w Treblince. Stacja Małkinia jest ostatnią istniejącą dziś na trasie Warszawa–Treblinka. Kolorowym obrazom przedstawiającym współczesną podróż pociągiem do Małkini towarzyszy czytany przez włoskiego aktora Olka Mincerę tekst, będący pierwszym świadectwem przekazanym Żydowskiej Organizacji Bojowej przez Jankiela Wiernika, współorganizatora buntu więźniów w Treblince w sierpniu 1943 roku.

W odpowiedzi na ekspozycję w Rende miejscowa prasa („Il Quotidiano del Sud”, 24 lutego 2018) zwróciła uwagę na odradzającą się w Europie (m.in. w Polsce i we Włoszech) ksenofobię, na przyzwolenie rządów na organizowanie manifestacji faszystowskich. W tym kontekście wystawa prac Lipeckiej podnosi fundamentalne problemy: trwałości pamięci Zagłady w sztuce i nieuprawnionej zgody na szerzące się przejawy nietolerancji. Sztuka tej miary zmusza do refleksji nad kondycją człowieka dziś i stawia pytanie o zakres zrozumienia dramatycznych doświadczeń przeszłości i postawę etyczną.

Eleonora Jedlińska, Rende, 24 lutego 2018 roku

Les regards du ghetto de Varsovie.

Ci guardano – l'exposition multimédia de Zofia Lipecka au Museo del Presente, Rende, Italie, 22 février – 10 mars 2018; proposée par la professeure Marta Petrusiewicz, adjointe au maire, chargée de la culture; commissaire: le critique d'art Roberto Sottile.

Dans la ville universitaire de Rende, en Calabre, fut inaugurée le 22 février 2018 l'exposition de Zofia Lipecka, une artiste franco – polonaise, qui depuis des années interroge dans son travail la pérennité de l'image de la Shoah. L'exposition s'intitule *Ci guardano / Ils nous regardent*. Vingt quatre dessins au fusain et un pastel occupent le sobre espace du Museo del Presente. Sur les murs blancs, accrochés au niveau des yeux, rythmant les pas du spectateur, les dessins photo réalistes de Lipecka attirent l'attention par la force du regard des personnes représentées. Omniprésents, ces visages, qui scrutent le spectateur, renvoient aux photographies documentaires prises par les soldats allemands dans le ghetto de Varsovie, notamment celles réalisées sur l'ordre de Jürgen Stroop, le criminel nazi, responsable de l'écrasement sanglant de l'insurrection du ghetto en 1943. En recadrant et en agrandissant ces photographies au format classique du portrait (65 × 50 cm) Zofia Lipecka révèle les visages d'enfants, de jeunes hommes et de jeunes femmes juifs, dont les regards sont intentionnellement dirigés vers le spectateur. Ce contact visuel, créé par l'artiste, impose une confrontation avec le passé, mais aussi avec l'actualité, représentée par le portrait en couleur d'une enfant Yézidi – peuple persécuté en Irak par Daech. Sous ces regards nous devenons témoins, obligés de garder en mémoire les événements ultimes de la Shoah.

Le parcours de l'exposition se termine par la projection de la vidéo intitulée *Varsovie – Malkinia*. Elle montre au sens propre et figuré le dernier voyage des Juifs de Varsovie vers le camp d'extermination de Treblinka. Malkinia est la dernière station existant aujourd'hui sur la ligne de chemins de fer vers Treblinka. Les images en couleurs, montrant un voyage contemporain vers Malkinia, accompagne un texte lu par l'acteur italien Olek Mincer. C'est le premier témoignage transmis à l'Organisation Juive de Combat par Jankiel Wiernik, qui fut l'un des organisateurs de la révolte au camp de Treblinka en août 1943.

La presse calabraise, dans les articles consacrés à l'exposition («IL Quotidiano del Sud» 24.02.2018), a pointé le retour en Europe de la xénophobie, notamment en Pologne et en Italie, ainsi que l'autorisation par les gouvernements de manifestations fascistes. Dans ce contexte l'exposition de Zofia Lipecka soulève le problème majeur de la pérennité de la mémoire de la Shoah et de l'acceptation induite de l'intolérance. Un tel art oblige à réfléchir sur la condition humaine aujourd'hui et mesure le degré de compréhension des événements dramatiques du passé et de ce qu'est une attitude éthique.